

Annie Karine Fjeld

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner med døve og døvblinde

En litteraturgjennomgang

Bacheloroppgave i Norsk tegnspråk og tolkning

Veileder: Lindsay Ferrara

Juni 2022

Annie Karine Fjeld

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner med døve og døvblinde

En litteraturgjennomgang

Bacheloroppgave i Norsk tegnspråk og tolkning
Veileder: Lindsay Ferrara
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner med døve og døvblinde

Sammendrag:

Turtaking er viktig for å få flyt i samtalen, men det kan være relativt vanskelig å opparbeide en god turtaking i noen språk. Det kan for eksempel handle om mangel på informasjon om språkkulturen, eller at en situasjon endres når en tolk kommer inn i interaksjonen. Denne litteraturgjennomgangen vil opplyse om turtakingen i interaksjoner med døve og døvblinde. Den vil også se på hvordan interaksjonene påvirkes av tolk når det oppstår utfordringer, eller situasjoner som utfordrer turtakingen i disse tolkemedierte interaksjonene. Hvordan kan disse utfordringene løses eller omgås?

Abstract:

Turn-taking is important to get the conversation started and in a good flow, but it can be difficult to find and build up good turn-taking strategies in some languages. The challenges can for example occur because of lack of cultural understanding or having an interpreter present. This literature review will provide information about turn-taking in interactions with deaf and deaf-blind people. This text will go further in depth on challenges associated with turn-taking within interpreted interactions. How can these challenges be addressed or solved?

Innhold

1.0 Innledning.....	3
1.1 Om oppgaven.....	3
2.0 Hva er turtaking?	4
3.0 Turtaking i talespråk	4
4.0 Hva er tegnspråk?	5
4.2 Visuelt tegnspråk.....	7
4.3 Turtaking i tegnspråk	8
4.3.1 Turtaking i gruppesamtale på tegnspråk	9
4.3.1.1 Plassering i turtaking i tegnspråk?	10
5.0 Døvblinde	11
6.0 Taktilt tegnspråk	11
7.0 Haptiske signaler.....	12
8.0 Turtaking i taktilt tegnspråk og haptiske signaler, hvordan er turtaking i samhandling med døvblinde?.....	13
9.0 Tolkenes rolle.....	14
9.1 Tolkenes rolle i tolking til døvblinde.....	15
9.1.1 Ulike tolkemetoder og strategier som kan bli brukt i tolking for døvblinde.....	16
10.0 Tolkemedierte interaksjoner	16
10.1 Utfordringer ved reparasjonsinitiativer i tolkemedierte interaksjoner.....	17
10.2 Utfordringer med overlapping i tolkemedierte interaksjoner.....	18
10.3 Utfordringer ved kombinert sansetap, hvordan påvirker det turtakingen i tolkemedierte interaksjoner?	18
11.0 Hvordan kan utfordringene løses eller omgås	18
11.1 Hvordan kan en løse eller omgås utfordringene knyttet til reparasjoner	18
11.2 Utfordringer ved overlapping, hvordan kan det løses eller omgås?.....	19
11.3 Hvordan kan utfordringer ved kombinert sansetap som påvirker turtakingen i tolkemedierte interaksjoner, løses eller omgås?	19
12.0 Oppsummering.....	20
13.0 Litteraturliste.....	22

1.0 Innledning

For mennesker er det å snakke sammen minst like naturlig som å spise og Skaaden (2018a) skrive at å snakke sammen er et av menneskes mest komplekse ferdigheter. Samme gjelder i enn tolkemediert interaksjon der deltakerne et generelt behov for å kunne kommunisere med hverandre. Raanes (2018) skriver at tolking er ett godt verktøy til å hjelpe med å oppnå en god interaksjon. I en tolkemediert interaksjon er ikke tolken en del av selve interaksjonen, men tolkens deltakelse er aktiv på grunn av primærdeltakernes behov for tolk. Begrepet primærdeltaker brukes i denne litteraturgjennomgangen for å markere forskjellen mellom deltakerne i interaksjonen og de deltakerne som benytter seg av tolk i interaksjonen.

En interaksjon handler om gjensidighet, og når en har et aktivt forhold til andre oppstår det en interaksjonsprosess. Ifølge Raanes (2006) innebærer interaksjoner alt fra de fysiske forholdene i samtalen til de psykologiske nivåene, altså hvordan en selv forholder seg til andre i samtalen og hvordan de personlige relasjonene er mellom deltakerne i en dialog. Dette gjelder både i interaksjoner mellom individer og mellom større grupper av individer.

Turtaking er som forfatteren Skaaden (2018b) skriver kort fortalt når en er i en interaksjon, og personen eller personene du er i en interaksjon med veksler mellom å lytte og å snakke. Enklere forklart: at en veksler mellom å være mottaker og sender altså personen som ytrer en ytring og personen som mottar ytringen. Denne litteraturgjennomgangen har hovedfokuset på turtaking i tolkemedierte interaksjoner og den vil besvare følgende problemstilling:

- *Turtaking i tolkemedierte interaksjoner på tegnspråk, taktilt tegnspråk og haptiske signaler. Hvilke utfordringer kan oppstå i disse interaksjonene, og hvordan kan slike utfordringer løses eller omgås?*

1.1 Om oppgaven

Litteraturgjennomgangen vil se på turtaking i tolkemedierte interaksjoner og vise til ulike eksempler ved det. De tolkemedierte interaksjonene vil basere seg på hvordan turtakingen er i de fire ulike kommunikasjonsformene: talespråk (Nilsen, 2011; Schegloff, 2000; Skaaden, 2018a; Skaaden, 2018b), visuelt tegnspråk (Coates & Sutton-spence, 2001; Johnston & Schembri, 2007; Malmquist & Mosand, 1996; Raanes, 2020; Schegloff, 2000; Skaaden, 2018b), taktilt tegnspråk (Coates & Sutton-Spence, 2001; Frankel, 2002; Napier, McKee & Goswell, 2018; Raanes, 2011; Raanes, 2006), og i haptisk kommunikasjon (Bjørge, Rehder & Øverås, 2012). Turtaking og tolkemedierte interaksjoner i seg selv byr ofte på utfordringer, derfor vil også litteraturgjennomgangen se på hvilke utfordringer som oppstår i de ulike

kommunikasjonsformene og ta for seg hvordan disse utfordringene kan løses eller omgås. Siste del av litteraturgjennomgangen vil oppsummere og svare på problemstillingen.

2.0 Hva er turtaking?

En interaksjon med flere personer som kommuniserer med hverandre, kan by på utfordringer for turtakingen og hvordan turtakingen er organisert. Hva er det som egentlig skjer da?

En av de første som undersøkte og forsket på turtaking er Sacks, Schegloff & Jefferson (1974), de forsket blant annet på turtakingsorganisering, altså hvordan turtakingen blir organisert og hva slags organisering en kan bruke i turtaking. Schegloff (2000) har skrevet artikkelen: *Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation*, der hovedfokuset blant annet er å opplyse om Sacks et al. (1974) sin forskning. Schegloff (2000) skriver at organisering av turtaking er en av de underliggende hovedfaktorene som trengs for å kunne gjennomføre en samtale med flere deltakere. I tillegg er turtakingen en form for organisering som er designet for å kunne lage rutiner over det som er mest utfordrende i en interaksjon som foregår på tegnspråk.

Turtaking er som nevnt veldig viktig for kommunikasjon, og det er også en grunnleggende samtalemekanisme. Videre skriver Mesh (1994) også om turtaking, og opplyser om at blick også er en viktig del av turtakingen, da for å kunne regulere turtakingen. Blick er viktig i seg selv ved at en kan prøve å for eksempel ta turen ved å vise ett søkende blick mot den daværende personen som har turen. De ulike kommunikasjonsmetodene har alle ulik turtaking og derfor er teksten videre delt inn i turtaking i talespråk, turtaking i tegnspråk, turtaking i taktilt tegnspråk og haptisk kommunikasjon samt hvordan turtakingen er i samhandling med døvblinde.

3.0 Turtaking i talespråk

For å kunne gi en mer grunnleggende forståelse av hva turtaking er, blir det i denne litteraturgjennomgangen tatt opp turtaking i talespråk, men det er ikke hovedfokuset i denne litteraturgjennomgangen. Skaaden (2018b) skriver at turtaking i talespråk varierer fra situasjon til situasjon og det er mest normalt at turtakingen i talespråk handler om alt en person sier frem til neste person overtar, det vil si en taletur. En taletur varierer også, den kan i noen tilfeller være lett og naturlig å organisere som for eksempel interaksjoner i ett klasserom. I klasserommet er det bare læreren som ikke trenger å rekke opp hånden for å si noe, mens alle elevene helst skal rekke opp hånden for å få sin taletur, eller for å ta ordet.

Dermed er dette en interaksjonssituasjon som er lettere å organisere enn for eksempel ett vanlig møte med flere deltakere.

I Skaaden (2018a) sin bok: *Den topartiske tolken, lærebok i tolking*, tar også hun utgangspunkt i samtaleforskerne Sacks et al. (1974), slik som Schegloff (2000) også gjør. Skaaden (2018a) har selv hentet frem noen av de vanligste trekkene ved turtaking i talespråk. Disse trekkene er fra ett eksempel på en dialog som er mellom en lege og en pasient. Det viser seg blant annet at det som regel bare er en person som har taleturen om gangen, altså at en person har ordet om gangen. I tillegg er det flere vekslinger som oppstår uten noe opphold eller overlapping. Overlappende tale vil si at to personer snakker samtidig, eller snakker i munnen på hverandre. Når en overlappende tale oppstår påpeker Skaaden (2018a) at det ofte avsluttes fort ved at bare en person ender opp med å overta ordet. Overlapping skal i litteraturgjennomgangen bli tatt opp senere som en utfordring.

Videre fremhever Skaaden (2018a) at turtaking i talespråk og i interaksjoner med flere deltakere kan en ofte oppleve at ordet er fritt etter at en person har avsluttet sin taletur. Det vil si at hvem som helst kan ta sin taletur, men med unntak. Om en person avslutter sin taletur med ett spørsmål eller en oppfordring som er direkte til en eller flere deltakere, er selvsagt ikke ordet fritt. Reparasjoner er også ganske normalt i turtaking i talespråk og i tegnspråk. Reparasjonene som oppstår er normalt særlig når en misforstår noe eller at det oppstår overlappinger i interaksjonen. For eksempel i en tolket situasjon at en tolk skal tolke noe som blir sagt på ett vanskelig fagspråk, og ikke forstår innholdet godt nok, dermed trenger tolken å utføre en reparasjon for å unngå misforståelser. Lettere forklart handler reparasjoner blant annet om at i en interaksjon trenger tolken å oppklare fordi han eller hun ikke forstår hva som blir sagt. Derfor er det normalt å gjøre ett reparasjonsinitiativ for å kunne forstå. Ett reparasjonsinitiativ kan være det å be om en gjentakelse, men det skal bli forklart nøyere hva det er senere i litteraturgjennomgangen. Taleturene i interaksjonen på talespråk kan også variere i lengde, både på hvem som snakker og hvor lenge de snakker. Normalt kan det være alt fra et en sier ett enkelt ord til at en har lengre sekvenser. I tillegg kan det også variere på hvilken person eller deltaker i interaksjonen som har taleturen lengst.

4.0 Hva er tegnspråk?

Tegnspråk er et språk som artikuleres altså uttrykker språklyder, og det skjer ved bruk av mimikk, kroppsbevegelser og håndbevegelser. Simonsen & Halvorsen (2021) påpeker at dette er en motsetning til talespråk, ettersom talespråk artikuleres ved bruk av stemme og det

oppfattes auditivt. I tillegg er det viktig å vite at tegnspråk ikke er internasjonalt, men heller knyttet til land. For eksempel i New Zealand er det *New Zealand Sign Language* (NZSL), mens i Norge har vi Norsk Tegnspråk (NTS).

I en mer spesifikk forklaring på tegnspråk skriver Johnston & Schembri (2007) at tegnspråk også varierer fra land til land. For eksempel så kan to personer som begge bor og kommuniserer på Australsk tegnspråk ha ulike tegn og ulik grammatikk i språket sitt. Det vil si at tegnspråket ikke alltid er likt selv om de to personene i grunnen kommuniserer ved bruk av det samme tegnspråket. Disse forskjellene kan også sammenlignes med at i talespråk har vi ulike dialekter. Det er dermed det samme som at de personene ikke har helt det samme konseptet i språket sitt på grunn av ulike religionsbakgrunner, oppvekster, utdanninger og muligens ulik alder. Tegnspråk har heller ikke samme grammatikk som talespråk, noe som neste avsnitt vil sette søkelys på.

Simonsen & Halvorsen (2021) fremhever også en tydelig forskjell mellom talespråk og tegnspråk. Talespråk er lineære, det vil si at ordene må uttrykkes etter hverandre i en lineær rekkefølge, mens på den andre siden er tegnspråk simultant. Det at tegnspråk er simultant vil si at tegnenes rekkefølge spiller en betydelig mindre rolle enn det rekkefølgen på ordene på talespråk gjør. I tillegg er det forskjeller ved grammatikken på talespråk og tegnspråk ved at tegnspråk har egne elementer som trengs for å gjøre en ytring forståelig, som ikke finnes i talespråk.

Simonsen & Halvorsen (2021) skriver også at ofte kan en ytring på tegnspråk kombineres med for eksempel å heve øyenbrynene, dette kan blant annet indikere til at det blir stilt et spørsmål. Blikkbruk er også en del av elementene i tegnspråk som ikke spiller noe stor rolle i talespråk. I sammenheng med å stille ett spørsmål er blikket som regel rettet mot den du stiller spørsmålet til, det er med på å gjøre det enda mer tydelig at du stiller ett spørsmål akkurat til den personen. Videre så er det å ha en fremoverlent overkropp er også ett typisk element i tegnspråk som forsterker at en stiller ett spørsmål. En del tegn i tegnspråk kan være tydelige visuelt, det vil si at det kan ligne på den faktiske tingen som snakkes om. Ett eksempel på dette kan være tegnet for TRE slik du ser i *figur 1*, der underarmen er stammen på TREET, mens fingrene er kronen på TREET. Det er med på å gjøre at en ikke nødvendigvis trenger å kunne tegnspråk for å forstå hva tegnet betyr. Slike tegn kan sammenlignes med det en har i talespråk som kalles for onomatopoetikon, som er for eksempel: ringe og mjau.

Figur 1: *tre* 2. Fra: Tegnordbok (2016).

4.2 Visuelt tegnspråk

Tegnspråk er lagd og utviklet blant døve, det er et visuelt og gestuelt språk som mottas gjennom synet. Mosand & Malmquist (1996) forteller oss at tegnspråk er som nevnt helt uavhengig av lyd, og derfor er det visuelt. Tegnspråk utføres ved bruk av faste bevegelser av hendene, ansiktet, armene og kroppen og derfor er det gestuelt. En kan trekke røde tråder mellom tegnspråk og talespråk med tanke på at tegnspråk inneholder noen lånte elementer fra talespråk. Disse lånte elementene varierer, men det angår mest at tegnspråk ikke produseres med stemmen så derfor kan det være lån av munnstillinger fra talespråk. Lån av munnstillinger vil si hvordan munnbilde er formet fra talespråklige ord. Ett eksempel på lån av munnstillinger fra talespråk er det som i tegnspråk heter håndalfabetet. Håndalfabet som vist i *figur 2*, der en ser ett bilde er av det norske håndalfabetet som kan sammenlignes med det norske alfabetet vi har i talespråk. Forskjellen er at håndalfabetet vises og utføres med hendene. På tegnspråk kan en bokstavere, altså stave ord som dermed kan utvikles til tegn.

Figur 2: Håndalfabetet. Statped (24.06.2021) hentet fra:

<https://www.statped.no/laringsressurser/horsel/handalfabetkort-plansjer-av-handformene-og-handalfabetfont/>

4.3 Turtaking i tegnspråk

Raanes (2006) skriver om turtaking i forhold til tegnspråk og taktilt tegnspråk. I Hennes doktoravhandling: *Å gripe inntrykk og uttrykk, Interaksjon og meningsdanning i døvblindes samtaler: En studie av et utvalg dialoger på taktilt norsk tegnspråk*, kan en lese om turveksling. Turveksling er det samme som turtaking bare at Raanes (2006) definerer det med en annen betegnelse. Hun beskriver også turskifte, som er det samme som om en skulle tatt en taletur, slikt som nevnt tidligere, bare nå handler det om turveksling i tegnspråk. Blant annet skriver hun om turskifte i forhold til tegnspråk og om hvordan det foregår og kan utføres. Raanes (2006) siterer Malmquist & Mosand (1996) der turskifte i tegnspråk beskrives slikt:

Mot slutten av setningen fester senderen blikket på mottakeren og senker tegntempoet (farten) litt. Når senderen er ferdig med det han vil si

- senkes hendene til hvileposisjon
- holdes det siste tegnet fast (fryses), eller
- peker sender på mottaker, eller
- holdes hånden fram mot mottakeren med håndflaten opp.

Alt dette signaliserer at mottakeren kan ta ordet.

Ved signal fra senderen om skifte tar mottakeren ordet ved å

- øke antall nikk eller pekinger, eller
- bevege hendene ut av hvileposisjon

(Raanes, 2006, s.102-103).

Raanes (2006) beskriver fra sitatet over turskiftet med uttrykk som både sender og mottaker, altså personen som uttrykker en ytring (sender) og den personen som mottar ytringen (mottaker) bruker i ett samarbeid. Samarbeidet er til for å regulere turvekslingen eller turtakingen i en tegnspråklig interaksjon, noe som gjør turtaking i tegnspråk lettere.

4.3.1 Turtaking i gruppesamtale på tegnspråk

Coates & Sutton-Spence (2001) skriver om turtakingsmønstre i døves kommunikasjon, og sammenligner det med turtakingsmønsteret i talespråk, noe som flere forfattere gjør når de skriver om dette temaet. De opplyser om at turtaking i talespråklige interaksjoner har fått betydelig mer oppmerksomhet enn turtaking i tegnspråk, noe som også er grunnen til at jeg vil ha mer fokus på tegnspråk enn talespråk. Dataen Coates & Sutton-Spence (2001) har samlet inn og forsket på baserer seg på en periode på fire år, og det er data som omhandler to grupper som begge kommuniserer på *British Sign Language* (BSL). Utførelsen av forskningen skjer via to videokameraer, ett av kameraene filmet to av deltakerne som satt nærme hverandre og ett annet kamera som filmet de to andre deltakerne, slik en kan se i *figur 3* (Coates & Sutton-Spence, 2001, s.508). De to gruppene som deltok var to vennegrupper, en gruppe med menn og en gruppe med damer. Målet med dette var å finne ut om turtakingen baserte seg på en: «*one-at-a-time*» modell, eller en: «*collaborative*» modell. *One-at-a-time* modellen beskrives av Sacks et al. (1974), studie deres er også om gruppe, og *one-at-a-time* modellen handler om at en og en kan ha ordet om gangen. Videre beskriver Coates (1997) at *collaborative floor* er når taleturen er åpen for alle deltakerne. Det vil si at deltakerne i dette tilfellet kan ta turen, altså ta ordet når de vil. Antagelser i forskningsbasert studie av døve, og døves interaksjoner viser til at det er mest vanlig at kommunikasjonen skjer ved bruk av «*one-at-a-time*» modellen. Det er fordi kommunikasjonene er basert på det visuelle og ikke på lyd, deltakerne kan derfor bare «ta ordet» basert på det de ser.

Figur 3: *Female and male conversation layouts (altered to respect anonymity of the participants) fra: (Coates & Sutton-Spence, 2001, s.509).*

4.3.1.1 Plassering i turtaking i tegnspråk?

Coates & Sutton-Spence (2001) skriver om plassering i interaksjoner med flere døve som kommuniserer på tegnspråk. Vanligvis plasserer døve seg med en avstand fra hverandre, slik at de kan se hverandre lettere. Som vist i *figur 3* var denne situasjonen med unaturlige sitteplasser. Ettersom plasseringen er som den er, ved at deltakerne satt nærme hverandre ble det i denne interaksjonen utfordrende å se personen som satt ved siden av seg. Ved at situasjonen hadde denne plasseringen kunne deltakerne se når en person «holdt ordet», altså de kunne se at en person hadde sin tur, men de kunne ikke alle se hverandre gjennom hele interaksjonen. En slik interaksjon lot Coates & Sutton-Spence (2001) se på hvordan omgivelsene spiller inn for å få en god turtaking i interaksjonen, i tillegg kunne de undersøke hvordan plasseringen ble ett hinder i denne interaksjonen. Taktilt tegnspråk og haptisk kommunikasjon er en annen form for kommunikasjon som ofte brukes hos døvblinde, altså personer som har syns- og hørselstap i ulike grader. Litteraturgjennomgangen vil som nevnt tidligere ha mest fokus på taktilt tegnspråk grunnet at det er lite forskning og studier angående

haptisk kommunikasjon. Fremdeles er det viktig å få frem at haptisk kommunikasjon, som vil bli diskutert senere i litteraturgjennomgangen, er en kommunikasjonsmetode som ofte brukes hos personer med kombinert sansetap.

5.0 Døvblinde

Mesh (1994) skriver om døvblinde og understreker at en person som er døvblind ikke nødvendigvis trenger å være helt døv eller helt blind. Døvblindhet oppstår av flere ulike årsaker, for eksempel kan det være fra ett virus eller en følge av en arbeidsskade.

Kommunikasjonsstrategiene som blir brukt når en kommuniserer med personer som er døvblinde varierer også som nevnt. Døvblinde som har store synsnedsettelse og som senere i livet utvikler hørselsskader, anvender seg ofte til høreapparat. Det utgjør at mulighetene for å kunne kommunisere med de med forskjellige kommunikasjonsstrategier er større enn det kanskje ville vært med personer som hadde gradvis mistet synet etter hvert eller senere i livet.

Videre skriver også Berge & Raanes (2012) om døvblinde. Berge & Raanes (2012) skriver blant annet at det ikke er uvanlig at døvblinde bruker kombinasjoner av flere metoder, samme som Mesh (1994) også opplyser om. Hvis den døvblinde har noe kjennskap til norsk tegnspråk, kan personen ofte oppfatte tegn via synsresten sin. Hvis den døvblinde har kjennskaper til talespråk, eller en talespråklig bakgrunn med en liten hørselsrest kan kommunikasjonen skje ved bruk av tydelig tale.

Grønlie (2015) skriver om tunghørte og døvblitte, det vil si personer som har blitt døve senere i livet sitt. Hun mener at de personen ofte vil ha problemer i forhold til tolk og tolking. I tillegg er tolkemedierte interaksjoner ofte for personer som ikke behersker tegnspråk flytende ganske avansert, da spesielt for de som har blitt døve i voksen alder. Mer om utfordringer i tolkmedierte interaksjoner i forhold til døvblinde vil bli tatt opp senere i litteraturgjennomgangen.

6.0 Taktilt tegnspråk

Napier, McKee & Goswell (2018) viser til at taktilt tegnspråk brukes av døvblinde personer. Det er personer som har ulike grader av nedsatt syn, personer som ikke har noe synsrest i det hele tatt og personer som ikke kan se i enkelte omgivelser.

Videre skriver Raanes (2006) at studier av taktilt tegnspråk har mindre forskning enn det er i forhold til visuelt tegnspråk og talespråk. I tillegg så har informasjonen som formidles visuelt for døvblinde som kommuniserer ved bruk av taktilt tegnspråk ingen nytte. Døvblinde

personer er med andre ord avhengig av å kunne manuelt registrere informasjon via hendene sine. En forutsetning for at døvblinde skal kunne delta i tegnspråklige samtaler er taktilt tegnspråk, det er fordi de ikke ser og dermed er fysisk kontakt veldig viktig for døvblinde. I forhold til en dialogprosess med døvblinde tydeliggjør Raanes (2011) at det er meget viktig å fysisk gi signaler om initiativ og respons. Hvordan fungerer egentlig taktilt tegnspråk? taktilt tegnspråk skjer ved at en har grep om hendene til hverandre, slik en ser i *figur 4*. En kan skille mellom å være en sender og en mottaker ved å se hvem som har hendene «øverst» og hvem som har de «nederst».

Figur 4: *Samtale i en daglig situasjon.*

Fra: (Raanes, 2011, s.62)

Personen som aktivt har ordet eller den som ytrer en ytring, mer konkret sagt tegner i samtalen former sine tegn med sine egne hender inn mot hendene til den personen som lytter, altså mottakeren. Hvis en selv er den personen som lytter, har en selv hendene sine lett over hendene til den som tegner, i tillegg har en da mulighet til å gi respons underveis i dialogen. Taktilt tegnspråk kombineres også ofte med haptiske signaler, som er litteraturgjennomgangens fokus i neste avsnitt.

7.0 Haptiske signaler

Bjørge, Rehder & Øverås (2012) har skrevet en bok som heter: Haptisk kommunikasjon. Det finnes ikke mange bøker om haptisk kommunikasjon, men her får en vite blant annet at haptisk kommunikasjon består av flere faste signaler som blir utført og gitt på flere eller en bestemt måte. Haptisk kommunikasjon er bygd opp på signaler som blir gitt via berøring til en person. De ulike berøringsstedene, også kalt artikulasjonsstedene er der signalene gis eller mottas er: overarmen, hånden, ryggen, kneet og foten.

Videre skriver Bjørge et al. (2012) om de ulike artikulasjonsstedene, og de stedene som blir mest brukt, det er ryggen og overarmen, men plassering er med å avgjøre hvilken som passer å bruke best i en konkret situasjon. For eksempel kan det være nyttig å utføre signaler på hånden når en sitter trangt, eller hvis en vil være litt diskre eller om ryggen ikke er tilgjengelig som hvis en for eksempel sitter på en buss. De ulike signalene som finnes beskriver blant annet omgivelser og de kan også utføres samtidig med andre former for kommunikasjon, både tegnspråk og talespråk. Haptisk kommunikasjon er lagd for å kunne formidle auditive og visuelle inntrykk fra omgivelser, men også om endringer i miljøet ettersom personer med nedsatt syn eller hørsel ikke alltid kan oppfatte det like godt uten støtte av haptiske signaler. En kan utføre haptiske signaler, men en kan også gjennomføre haptisk ledsaging som er nyttig når primærdeltakeren for eksempel har begge hendene sine fulle eller om primærdeltakeren ønsker å gå foran. Bjørge et al. (2012) skriver om retningsangivelser som er en del av haptisk kommunikasjon og ledsaging. Retningsangivelser brukes for å rette mottakerens oppmerksomhet mot en retning. Mottakeren kan for eksempel få informasjon om hvor personen en kommuniserer med står eller sitter, slik at mottakeren kan rette blikket mot personen han eller hun er i en interaksjon med. Retningsangivelser brukes også i haptisk ledsaging, og det utføres som regel på ryggen.

8.0 Turtaking i taktilt tegnspråk og haptiske signaler, hvordan er turtaking i samhandling med døvblinde?

Når det gjelder turtaking for døvblinde kan ulike interaksjoner ha ulike turtakingsstrategier, dette skriver forfatteren Frankel (2002). Hun tar opp Haas, Fleetwood & Ernest (1995) sin studie om turtaking for døvblinde. Studiet deres tilsier at normalt for turtakingssignaler for døvblinde er blant annet at personen holder tegnet med den dominante hånden, eller så kan en også ta hendene sine i hvileposisjon. Videre kan en strategi være å fysisk ta på den personen som ikke er dominant i interaksjonen. Disse strategiene ble oppfunnet for at døvblinde kan kommunisere raskere og for å gjøre turtaking for døvblinde lettere. Videre skriver Frankel (2002) at turtaking med døvblinde kan være variabel ettersom at det finnes ulike måter å gi turtakingssignaler på. En ting som kan endre interaksjonen er om en tolk kommer inn i interaksjonen. Hvordan blir interaksjonen påvirket av tolken? For å kunne gi et godt svar på dette, må en først ha en forståelse på hva tolkens rolle er og hva den innebærer. Neste avsnitt vil derfor handle om tolkens rolle også etter hvert hvordan tolkens rolle er i tolkemedierte interaksjoner.

9.0 Tolkens rolle

Napier et al. (2018) skriver at det engelske ordet for tolk er: *interpreter*, og det er et begrep som kommer fra latin og referer til noen som forklarer meningen og gjør betydning av det som andre personer har en hard tid med å forstå. Tolkeyrket er relativt moderne og nytt, men det har også vært til stede lenge. Det har vært til stede helt siden grupper med folk som kommuniserte på ulike språk trengte hjelp med å gjennomføre kommunikasjonen.

Et kapittel skrevet av Skaaden (2018b) i boken: *Tolking- Språkarbeid og profesjonsutøvelse*, forteller mye om tolkens rolle og hva slags utfordringer som kan medføres i tolkemedierte interaksjoner og om retningslinjene til en tegnspråktolk. Nøytralitetsprinsippet og nøyaktighetsprinsippet er begge to prinsipper som definerer tolkens oppgave. Begge disse prinsippene forteller oss i korte trekk at tolkens oppgave handler om å være nøytral og ikke blande inn egne meninger, altså at tolken skal være upartisk i henhold til partene en tolker for.

Skaaden (2018a) skriver også om retningslinjer for en god tolk, som også nøytralitetsprinsippet og nøyaktighetsprinsippet går inn under. Blant annet skal ikke en tolk ta på seg oppdrag som en ikke er kvalifisert til, eller oppdrag som en ikke har de nødvendige kvalifikasjonene som en trenger for å gjennomføre oppdraget. Før oppdrag har også tolken krav på å få tilstrekkelig med forberedelses materiale, og gode forberedelsesmuligheter. I likhet med mange andre profesjoner får også tolken mye tilgang til sensitiv informasjon, dermed har tolken også taushetsplikt.

Videre skriver Haualand, (2018) at det finnes forskjellige tolketeknikker, blant annet skrivetolking og tegn som støtte (TSS- tolking). Skrivetolking brukes i situasjoner der mottakeren kan det talte språket, men ikke hører bra nok til å kunne forstå alt uten hjelp. Tolkenes oppgave som skrivetolk er å skrive det som blir sagt på et tastatur som kobles opp til en skjerm sånn at mottakeren kan få med seg det som blir sagt ved å lese det. En kan også bruke tolketeknikken tegn som støtte (TSS). Det brukes i samhandling mellom talt språk og mellom en form for tegnet språk. En grunn til å bruke TSS er at hvis en person har en hørselsnedsettelse og ikke hører det talte språket, men fortsatt behersker det talte språket kan personen dermed ønske å få tegn som støtte i istedenfor for eksempel tegnspråk.

Napier et al. (2018) skriver at tolker trenger ulike ferdigheter for å kunne opptre profesjonelt. Blant annet er det viktig å reflektere rundt sin egen rolle som tolk. En tolk kan forbedre

ferdighetene sine ved utsette seg for ulike tegnspråklige situasjoner hvor det er ulike folk som tegner, altså at en utsetter seg selv for interaksjoner med ulike personer slik at en kan forberede seg selv som tolk. Tolkens rolle varierer ut ifra målgruppen, eller hvilke personer som er primærdeltakere, derfor vil neste avsnitt fokusere seg om tolkens rolle i tolking til døvblinde.

9.1 Tolkens rolle i tolking til døvblinde

Ifølge Raanes (2020) i hennes artikkel: *Access to Interaction and Context Through Situated Descriptions: A study of Interpreting for Deafblind Persons* har tolker tre hovedoppgaver når det kommer til å tolke for døvblinde. Den første hovedoppgaven angår å oversette tale- og tegnspråklige budskaper i en tolket prosess, da med ulike språkmodaliteter. Den andre hovedoppgaven handler om å beskrive omgivelsene og miljøet rundt og hvordan konteksten i kommunikasjonen er, og den tredje handler om å veilede, altså veilede når det for eksempel gjelder å finne veien og andre ting.

Videre skriver Gabarró-Lopez & Mesch (2020) mer om tolkens rolle, blant annet må tolkene være mer bevisst på sin egen plassering altså hvordan en plasserer seg. En det en tegnspråktolk som tolker for døve og hørselshemmede trenger å være. Tolkene som tolker for døvblinde må plassere seg nærme den døvblinde primærdeltakeren, slik at hendene deres er i fysisk kontakt, og på den måten kan informasjon bli tolket.

Gabarró-Lopez & Mesch (2020) skriver også at det finnes en del variasjoner og ulikheter i henhold til informasjonen som blir tolket i forhold til visuelt tegnspråk, taktilt tegnspråk og haptisk kommunikasjon. For eksempel i tolking på talespråk er tolkens oppgave som nevnt å oversette informasjon fra ett språk til ett annet. Informasjonen blir dermed oppfattet via auditive kanaler (hørselen) som nevnt, mens når en tolker ved bruk av visuelt tegnspråk, tolkes informasjon pluss miljøinformasjon som for eksempel i ett klasserom der studenter kan dekke til ørene på grunn av skolekritt, eller kritt som bråker på en tavle. Større er forskjellen når det skal tolkes til taktilt og haptisk, tolkerollen dekker mer, altså tolken har mer ansvar og en skal tolke informasjon, men også tolke miljø informasjon som døvblinde ikke oppfatter. Det kan tolkes via taktilt, men også visuelle signaler og auditive kanaler. Alt varierer ut ifra primærdeltakerens behov, og nedsettelse. Når en tolk er i interaksjonen, påvirkes interaksjonen, men hvordan og hvorfor? I neste avsnitt gjennomgås tolkemedierte interaksjoner.

9.1.1 Ulike tolkemeter og strategier som kan bli brukt i tolking for døvblinde

Haualand et al. (2018) skriver om at når en primærdeltaker har kombinert sansetap kan selve tolkingen utføres ved bruk av forskjellige tolketeknikker. En tolk kan som nevnt tolke taktilt, men en kan også tilpasse tolkingen til primærdeltakernes behov. Å tilpasse seg etter primærdeltakerens behov kan for eksempel være å tolke i ett begrensende område, som tilrettelegger seg etter primærdeltakerens synsfelt. I dag finnes det ikke så mye studier og forskninger på taktil tolking og ulike strategier som blir brukt i det. Enda mindre forskning der igjen er det om haptiske signaler i tillegg.

Galbarró-López & Mesch (2020) tar også opp ulike strategier som blir brukt i taktil tolking og i artikkelen: *Conveying Environmental Information to Deafblind People: A study of tactile Sign Language Interpreting*, tas ulike former for å beskrive omgivelsene ved bruk av taktil tegnspråk opp. I deres artikkel var situasjonen med to døvblinde damer som begge var inne i Nidarosdomen i Trondheim, situasjonen var tolkemediert grunnet at de begge hadde med seg tolk. En av tolkemeterne tolkene brukte var blant annet at de ga informasjon ved å selv ta på elementer, dermed kunne damene følge armen til tolken og selv få kjenne og ta på elementene. Denne strategien gjorde så begge damene fikk ta på ulike ting, som blant annet veggen, stoler og mer med.

Denne strategien kan også bli brukt mens de står, og beveger seg. Taktilt tegnspråk inneholder også i noen tilfeller det å gå rundt og samtidig motta taktile tegn, ettersom primærdeltakerne alltid holder i tolkens arm eller hånd er det også en god strategi. Strategien ved å kunne gå og bevege seg samtidig var for eksempel god i dette tilfellet da primærdeltakerne kunne lettere forestille seg størrelsen på rose vinduet i Nidarosdomen. Funnene til Galbarró-López & Mesch (2020) var i denne situasjonen at den strategien som ble mest brukt handlet om å tegne i hendene eller håndflaten til primærdeltakerne, altså beskrive hvordan for eksempel hvordan ting ser ut eller hvordan ulike elementer er formet. En til strategi som ble brukt i dette eksempelet var også at tolkene ga elementer til primærdeltakerne som de selv kunne holde, og fysisk føle på, denne strategien ble også mye brukt sammen med å gå rundt.

10.0 Tolkemedierte interaksjoner

Cecilia Wadensjö (1998) har fokus på tolking i talte språk og hun definerer tolkemedierte interaksjoner som en samtale mellom to personer eller flere, som har assistanse av tolk, merk at dette er en eldre kilde, og at vi i dag ikke ville definert det som assistanse av tolk.

«Samhandling, interaksjon, er en betegnelse på samspill eller vekselvirkning mellom to eller

flere aktører som er i aktivitet med hverandre» (Tjora & Noack, 2018). Interaksjoner er en betegnelse som handler om samspillet mellom to eller flere deltakere. Disse deltakerne er i aktivitet med hverandre og må ha interaksjon for å kunne ha et samspill.

I en artikkel skrevet av Nilsen (2011), skrives det også om tolkemedierte interaksjoner i forhold til talte språk. En oppfatning om tolkemedierte interaksjoner kan være om at det eneste som er forskjell på tolkemedierte interaksjoner og enspråklige interaksjoner er at budskapet i interaksjonen overføres fra ett språk til et annet språk, samme som Gabarró-Lopez & Mesch (2020) også skriver. Nilsen (2011) skriver også at de mange personer mener også på grunnlag av det overnevnte at tolken har samme væremåte som en maskin, en maskin som ikke gjør noe annet enn å utføre oversettelsen, altså å tolke.

Videre skriver Nilsen (2011) at det er normalt i tolkemedierte interaksjoner at tolken ofte styrer turtakingen. I praksis vil det si at tolken kan bryte inn i interaksjon om han eller hun for eksempel merker at en ikke klarer å huske mer, eller at minnet til tolken er for fullt og at en ikke har nok kapasitet. Som nevnt skal ikke tolken være en del av selve interaksjonen. Tolken skal heller ikke ha sine egne innspill, men tolken må få mulighet til å kunne gjengi og koordinere i interaksjonen, noe som også er en del av tolkens oppgave. Tolkemedierte interaksjoner kan også by på ulike utfordringer, men hvilke? Neste avsnitt vil se nærmere på utfordringer i tolkemedierte interaksjoner.

10.1 Utfordringer ved reparasjonsinitiativer i tolkemedierte interaksjoner

Tolkemedierte interaksjoner kan by på utfordringer ved turtakingen i forhold til tillit. Skaaden (2018b) skriver at tillit kan inneholde flere ting, blant annet kan et tillitsforhold være knyttet til hvilke forventninger en har. Selve begrepet tillit kan bli analysert med utgangspunktet i at tillit inneholder «å gi en annen skjønnsmessig makt over et gode.» (Skaaden, 2018, s.293). For at et gode eventuelt ikke blir forsvarlig ivaretatt, må også tillit innebære å akseptere egen sårbarhet. Crawely (2016) skriver mye om reparasjoner og at en tolk må som nevnt utføre reparasjoner av og til i tolkemedierte interaksjoner. Videre kan reparasjoner også føre til utfordringer. Tolken må derfor også selv avgjøre når han eller hun skal utføre en reparasjon eller ikke. Det kan også påvirke interaksjonen og turtakingen og dermed by på utfordringer når en ikke har tillit mellom primærdeltaker og tolk. I interaksjoner der en tolk utfører reparasjoner for sent eller gir et uttrykk om at den spesifikke reparasjonen blir gjennomført senere enn forventet av primærdeltaker, kan det resultere i at primærdeltakeren mister tilliten til tolken. Primærdeltakeren kan i slike tilfeller begynne å tenke på hvorfor dette ikke var

reparert tidligere. Dermed kan primærdeltager begynne å tvile på tolkens kompetanse basert på om det muligens er noe mer informasjon har blitt mistet eller blitt misforstått.

10.2 utfordringer med overlapping i tolkemedierte interaksjoner

Wadensjö (1998a) skriver også om overlappende tale, noe som nevnt kan by på utfordringer i tolkemedierte interaksjoner. Når primærdeltakere kommuniserer i en interaksjon og overlapping skjer, stiller det større krav til tolken ved at den blir vanskeligere å gjennomføre. I tillegg kan det å kontrollere turtakingen i interaksjonen også bli ekstra krevende. Dermed kan en si at overlapping i alle de ulike kommunikasjonsformene kan være utfordrende. Hvordan en kan løse eller omgå de overnevnte 3utfordringene vil bli belyst i neste avsnitt.

10.3 utfordringer ved kombinert sansetap, hvordan påvirker det turtakingen i tolkemedierte interaksjoner?

I Berge & Raanes (2012) kan vi lese om generelle utfordringer eller konsekvenser av å ha kombinert syns- og hørselstap. De skriver blant annet at det kan være ekstra vanskelig å «ta ordet» på riktig tidspunkt når en har kombinert syns- og hørselstap. Det blir utfordrende når en ikke kan registrere de direkte turtakingssignaler som utveksles gjennom gester, kroppsbruk og tonefall. Raanes & Berge (2012) forsterker også at turtaking i forhold til døvblinde kan by på utfordringer i tolkemedierte interaksjoner.

11.0 Hvordan kan utfordringene løses eller omgås

Utfordringer i tolkemedierte interaksjoner kan løses på ulike måter, en kan også omgå de, og finne ut av hvordan en skal klare å fullføre tolkingen, eller ha en god interaksjon med disse hindringene i samtalen. Derfor vil denne delen fokusere på hvordan en kan løse eller omgå de overnevnte.

11.1 Hvordan kan en løse eller omgå utfordringene knyttet til reparasjoner

Crawely (2016) formidler at en løsning angående reparasjoner og hvordan det kan ødelegge tillit kan reduseres ved å gi primærdeltakeren mer informasjon om det. Særlig for personer som kanskje ikke er vandt med å være i tolkemedierte interaksjoner kan det være en god løsning å informere om at det å bruke reparasjoner er en god ting. Tolken kan fortelle at reparasjonsinitiativer er med på å kontroll sjekke at en har tolket riktig, og at det er noe som bør forventes at skal skje i tolkemedierte interaksjoner. Det betyr ikke nødvendigvis at tolken ikke har nok kunnskaper eller at tolken bare misforstår, men der igjen kan det vekke oppsikt om tolken tar avgjørelsen om å gjennomføre en reparasjon for sent.

Skedsmo (2018) skriver også mye om reparasjonsinitiativ i tolkemedierte interaksjoner, blant annet er reparasjoner ment til å være ett forsøk på å løse utfordringer som oppstår i samtaler. Som nevnt kan det oppstå misforståelser, eller at en ytring er vanskelig å forstå, dermed må personer i interaksjonen, men også tolkene av og til be om gjentakelser, forklaringer eller omformuleringer. Hvordan en reparasjon utføres varierer ut ifra kommunikasjonen, hvordan språk som kommuniseres på og selve situasjonen. En tegnspråktolk må kunne ha kompetanse i form av at de må kunne vite hvordan å utføre reparasjonsinitiativer både på talespråk og i tegnspråk. Ifølge Skedsmo (2018) er det lite litteratur som eksisterer om reparasjonssekvenser i tegnspråklige interaksjoner, men i tolkemedierte interaksjoner kan tolker bruke ulike reparasjonsteknikker, som kan hjelpe til med å løse eller omgås utfordringene som oppstår.

11.2 Utfordringer ved overlapping, hvordan kan det løses eller omgås?

Det finnes ulike måter å omgås eller løse utfordringer ved overlapping, og Wadensjö (1998b) har noen forslag. En ting som kan gjøres i tolkemedierte interaksjoner hvor overlapping oppstår er at tolken kan stoppe interaksjonen, gripe inn og eventuelt stoppe en eller begge deltakerne, på den måten kan tolken videre gi turen til en av deltakerne slik at interaksjonen kan fortsette videre med en overkommelig turtaking. En annen metode handler om at tolken kan velge å ignorere den ene personens overlappende ytringer, slik at tolken kan lagre det den personen ytrer for å så tolke seg ferdig med den ene personen også når hun/han er ferdig med det kan hun/han tolke det som ble lagret i minnet. Ved å gjøre det på denne måten trenger ikke tolken å stoppe interaksjonen og begge personene får sagt sitt uten å bli brutt av tolken.

11.3 Hvordan kan utfordringer ved kombinert sansetap som påvirker turtakingen i tolkemedierte interaksjoner, løses eller omgås?

Som nevnt skriver forfatteren Frankel (2002) om turtaking for døvblinde, og ulike turtakingsstrategier som kan brukes. Disse strategiene er gode løsninger når tolkemedierte interaksjoner med døvblinde byr på utfordringer i forhold til turtakingen. Strategiene er også skapt fordi de skal gjøre det mulig å gjennomføre interaksjonen på en effektiv måte. Berge & Raanes (2012) formidler at tolken aktivt arbeider med hovedfokuset på å aktivt koordinere turtakingen. For å gjøre interaksjon med døvblinde enklere, er det i flere interaksjoner et stort behov for at primærdeltakerne har hver sin tolk. Ved at hver primærdeltaker har hver sin tolk, blir også interaksjonen enklere for hver enkel primærdeltaker. Berge & Raanes (2012) skriver også at det er viktig å avklare forventninger til sin egen rolle, samt andre sine roller. I tillegg for å kunne utføre interaksjonen, spesielt i en tolkemediert interaksjon med flere deltakere er det viktig at både tolkene og primærdeltakerne har alle en felles forståelse av de ulike rollene,

noe som vil bidra til en helhetlig interaksjon. Responssignaler er som nevnt tidligere i teksten også en god løsning for å forhindre utfordringer i tolkemedierte interaksjoner. Ved at responssignaler gis, indikerer det at personen er aktiv lyttende som igjen er ett grunnleggende element for at interaksjonen skal fungere.

12.0 Oppsummering

Denne litteraturgjennomgangen har tatt for seg de fire forskjellige kommunikasjonsformene: talespråk, visuelt tegnspråk, taktilt tegnspråk og haptisk kommunikasjon.

Litteraturgjennomgangen har også gått igjennom kommunikasjonsmetodene, og sett på ulikheter og likheter i deres turtaking. forståelsen av disse kommunikasjonsmetodene har en del ulikheter og det kommer tydelige fram ut ifra hva de ulike forfatterne skriver, men en kan også se at de har noen likheter.

Talespråk og tegnspråk har likheter ved at tegnspråk inneholder enkelte låneord fra talespråk og tegnspråk har også ulike dialekter slikt som talespråk. Forskjeller mellom språkene er blant annet at talespråk tar til seg informasjon basert på det audiologiske, mens tegnspråk tas inn via synet. Taktilt tegnspråk er en kommunikasjonsform der en lett forklart kommuniserer ved å utføre tegn i hendene til hverandre, slik en kan se i *figur 4*. Haptisk kommunikasjon er kort fortalt flere faste signaler som mottas via overarmen, hånden, ryggen, kneet og foten. De som kommuniserer ved bruk av taktilt og haptisk kommunikasjon har ulike former for kombinert sanseapparat, en trenger ikke å være helt døv eller helt blind for å gå under denne kategorien.

I litteraturgjennomgangen kommer det også tydelig frem at det er manglende forskning og studier på flere av disse kommunikasjonsmetodene. Talespråk er noe som mange har forsket på, og flere forfattere velger å sammenligne talespråk og tegnspråk for å vise til ulikheter og likheter. Tegnspråk og tolking er ett nytt og moderne studie, noe som forsterker at det er mindre forskninger om tegnspråk enn talespråk. Videre ser en også at det igjen er enda mindre studier om taktilt tegnspråk, og der igjen mer redusert studier og forskninger om haptisk tegnspråk, derfor er det også ikke like mye litteratur som er tilgjengelig for å kunne svare på problemstillingen:

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner på tegnspråk, taktilt tegnspråk og haptiske signaler. Hvilke utfordringer kan oppstå i disse interaksjonene, og hvordan kan slike utfordringer løses eller omgås?

Reparasjonsinitiativer blir skrevet om av Crawely (2016) og Skedsmo (2018) om, Crawely (2018) skriver at reparasjonsinitiativer kan ødelegge tilliten mellom tolk og primærdeltaker,

og at det kan by på utfordringer i tolkemedierte interaksjoner når en tolk utfører reparasjonsinitiativer senere enn forventet. Det kan med andre ord sette tolken i et dårlig lys og primærdeltaker kan begynne å tvile på tolken. Løsninger og hvordan omgås denne utfordringen, slik at det ikke ødelegger tillit og interaksjon er ifølge Crawely (2016) og informere at det er en naturlig del av tolkens oppgave å utføre reparasjonsinitiativer, og at det gjør tolkemedierte interaksjoner gjennomførbare. Skedsmo (2018) understreker poenget til Crawely (2016) og skriver blant annet at tolken kan bruke reparasjonsteknikker for å unngå flere utfordringer, dermed er reparasjonsinitiativer en viktig del av tolkemedierte interaksjoner, som bidrar til mindre utfordringer.

Tolkemedierte interaksjoner kan ha utfordringer ved overlapping og Wadensjö (1998a) skriver om utfordringer ved det. Overlapping fører til at det blir vanskeligere for tolken å gjennomføre tolkingen. Wadensjö (1998b) skriver om ulike måter en kan omgå tolkemedierte interaksjoner med overlapping og det finnes ulike løsninger for å gjøre det mindre utfordrende. Kort fortalt kan tolken blant annet gripe inn, stoppe interaksjonen, ignorere den overlappingen, eller den ene deltakerens ytring frem til tolken er ferdig med den nåværende ytringen tolken tolker.

Siste utfordring som blir nevnt i litteraturgjennomgangen handler om utfordringer ved kombinert sansetap og hvordan det påvirker turtakingen i tolkemedierte interaksjoner. Forfatterne Berge & Raanes (2012) skriver om utfordringene ved generelle sansetap som gjør turtakingssignaler mer utfordrende for de som har det, enn det er for de som ikke har det. Hvordan kan en tolkemediert interaksjon gjøre disse utfordringene lettere for primærdeltakerne, tolken selv og eventuelle andre deltakere? Frankel (2002) og Berge & Raanes (2012) skriver begge om løsninger i forhold til tolkemedierte interaksjoner med døvblinde. Blant annet skriver Berge & Raanes (2012) at en løsning handler om å avklare forventninger om egen og andres roller, samtidig er det også viktig at alle har en felles forståelse av de ulike rollene, noe som vil bidra til en helhetlig interaksjon. Hoved løsningen handler om å gi responssignaler, som har blitt forklart tidligere. Responssignaler indikerer at en er aktivt lyttende og det er som nevnt grunnleggende element for at interaksjonen skal fungere effektivt uten mange utfordringer.

Alle utfordringene som oppsto underveis, kan løses eller omgås på ulike måter, noe denne litteraturgjennomgangen har vist. I dagens samfunn er det fortsatt lite forskning om dette temaet, noe som konkluderer med at flere av forfatterne skriver om det samme, men også at det er lite litteratur å henvise til.

13.0 Litteraturliste

- Berge, S. & Raanes, E. (2012). Koordinering av turtaking i en tolkemediert gruppesamtale mellom døvblinde samtalepartnere. *Sosiologisk Tidsskrift*, 20(1), 47-72.
- Bjørge, H. Øverås, M. & Rehder, K. (2013). *Haptisk kommunikasjon*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Coates, J. (1997) The construction of a collaborative floor in women`s friendly talk. I Givon, T (red). *Conversation*. In *Conversation*. John Benjamins Publishing Company.
- Coates, J. & Sutton-Spence, R. (2001). *Female and male conversation layouts (altered to respect anonymity of the participants)*. Fra: Turn-taking patterns in deaf conversation. *Journal of Sociolinguistics*. s.509
- Coates, J. & Sutton-Spence, R. (2001). Turn-taking patterns in deaf conversation. *Journal of Sociolinguistics*, 5(4), 507-529. DOI: 10.1111/1467- 9481.00162
- Crawley, V. L. (2016) *Achieving understanding via interpreter participation in Sign Language / English Map Task dialogues: an analysis of repair sequences involving ambiguity and underspecificity in signed and spoken modes*. [Doktorgradsavhandling, The University of Leeds]. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/323612533_Achieving_Understanding_via_Interpreter_Participation_in_Sign_Language_English_Map_Task_Dialogues_an_analysis_of_repair_sequences_involving_ambiguity_and_underspecificity_in_signed_and_spoken_modes
- Frankel, M. A (2002). Deaf-Blind Interpreting: Interpreters' Use of Negation in Tactile American Sign Language. *Sign Language Studies*, 2(2), 169–181.
<https://doi.org/10.1353/sls.2002.0004>
- Gabarró-Lopez, S. & Mesch, J. (2020). Conveying Environmental Information to Deafblind People: A Study of Tactile Sign Language Interpreting. *Frontiers in Education (Lausanne)*, 5. <https://doi.org/10.3389/feduc.2020.00157>
- Grønlie, S. M. (2005). *Uten hørsel?: en bok om hørselshemming*. Fagbokforlaget
- Haualand, H. Nilsson, A.-L. & Raanes, E. (2018). Tolker og tolking- en introduksjon. I Haualand, H. Nilsson, A. –L. & Raanes, E. *Tolking: Språkarbeid og profesjonsutøvelse*. Gyldendal.

- Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australian sign language: An introduction to sign language linguistics*. Cambridge University Press.
- Mesch, J. (1994). *Døvblindas teckenspråk: En pilotstudie*. Stockholm universitet. Institutionen för lingvistik.
- Mosand, N. W & Malmquist, A. K. (1996). *Se mitt språk!: språkbok: en innføring i norsk tegnspråk* (Versjon 1.). Døves forlag.
- Napier, J., McKee, R. & Goswell, D. (2018). *Sign Language Interpreting. Theory and Practice*. [3. utg.]. Federation Press.
- Nilsen, A. B. (2011). Tolkemedierte samtaler - makt og avmakt i offentlig sektor. *Norsk Filosofisk Tidsskrift*, 46(1), 62-72. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2901-2011-01-06>
- Raanes, E. (2006). *Å gripe inntrykk og uttrykk: interaksjon og meningsdanning i døvblindes samtaler: en studie av et utvalg dialoger på taktilt norsk tegnspråk*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, institutt for språk- og kommunikasjonsstudier.
- Raanes, E. (2011). *Tegnrom og taktilt tegnspråk*. Novus forlag. <http://hdl.handle.net/11250/2621856>
- Raanes, E (2011). *Samtale i en daglig situasjon*. I Tegnrom og taktilt tegnspråk. Novus forlag.
- Raanes, E. (2020). Access to Interaction and Context Through Situated Descriptions: A Study of Interpreting for Deafblind Persons. *Frontiers in Psychology*, 11, 573154. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.573154>
- Schegloff, E. (2000). Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation. *Language in Society*, 29(1), 1-63. DOI: 10.1017/S0047404500001019
- Simonsen, A. G. & Halvorsen, R. P. (2021, 24. mai) Tegnspråk. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/.versionview/1420034>
- Skaaden, H. (2018a). *Den topartiske tolken: Lærebok i tolking*. Universitetsforlag.
- Skaaden, H. (2018b). Profesjonsetikk, skjønn og tillit i tolking. I Hualand, H. Nilsson, A. –L. & Raanes, E. *Tolking: Språkarbeid og profesjonsutøvelse*. Gyldendal.

Skedsmo, K. (2018) Reparasjonsinitiativ i tegnspråklige og tegnspråktolket samtale. I Hauland, H. Nilsson, A. –L. & Raanes, E. *Tolking: Språkarbeid og profesjonsutøvelse*. Gyldendal.

Statped. (2016) *tre 2*. Tegnordbok.

<https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/tegnordbok.php>

Statped. (2021, 24. juni) Håndalfabetkort, plansjer av håndformene, og håndalfabetfont.

<https://www.statped.no/laringsressurser/horsel/handalfabetkort-plansjer-av-handformene-og-handalfabetfont/>

Torja, A. & Noack, T. (2018, 21. november). Samhandling. I *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/.versionview/879219>

Wadensjö, C. (1998a). *Kontakt genom tolk*. Dialogos.

Wadensjö, C. (1998b) *Interpreting as interaction*. Longman

